

Babiak A.

Des Ukrainiens aux Congrès de Velehrad (1907–1936). – Paris, 2007. – 202 p.

Баб'як А.

Участь українців у велеградських конгресах (1907–1936). – Париж, 2007. – 202 с.

Книга отця Авґустина Баб'яка написана французькою мовою й опублікована видавництвом Наукового товариства імені Шевченка у Парижі у грудні 2007 р. Вона присвячена сторічному ювілею перших велеградських конгресів. Рецензована праця є результатом наукового дослідження історії українського християнства і пошуків його об'єднання зі всесвітнім християнством, шляхів злиття із загальноєвропейським на паритетних умовах.

Книга отримала благословення глави УГКЦ його блаженства кардинала Любомира Гузара та французького священика, відомого промотора екуменізму із м.Ліона отця-домініканця Рене Бопера.

Післямова під назвою «Аналіз листів Андрея Шептицького до православної інтелігенції» належить перу професора Вільного українського університету в Мюнхені Аркадія Жуковського.

Книга обсягом 202 сторінки складається з двох частин і містить 14 світлин. Перша частина має п'ять розділів: «Митрополит Андрей Шептицький – ініціатор та духовний ідеолог велеградських конгресів», «Ідея, початки та історичний шлях унії», «Велеградські конгреси у перспективі історичного розвитку», «Проблеми на шляху до єднання церков», «Від уніонізму до екуменізму».

Друга частина книги – це листи і доповіді самого митрополита Андрея Шептицького, а також інших ієрархів греко-католицької церкви латинською мовою, здебільшого рукописні, неопубліковані. Особливо цікавим є один лист, що, до речі, незареєстрований у постуляційному бюро у Львові. Це лист А.Шептицького, ув'язненого в місті Курську (Росія), до архієпископа міста Оломунця (зараз Чехія) Кирила Антонія Стояна у 1915 р.

Автор книжки представляє також кореспонденцію доктора Йосифа Сліпого, єпископа Йосафата Коциловського перемишльського, єпископа Йосифа Боцяна лущького, єпископа волинського Миколи Чарнецького, єпископа пряшівського Павла Гойдича та деяких ігуменів і протоігуменів василіянського чину щодо ідеї, змісту проведення з'їздів.

Заслуговує на увагу те, що о.Авґустин Баб'як посилається на історичні джерела, досі неопубліковані, знайдені ним в архівах міст Оломунця, Велеграда, Львова та в архіві генеральної курії отців василіянського чину (ЧСВВ) у Римі.

Автор рецензованої праці поставив перед собою завдання дослідити і проаналізувати роботу українських делегацій у цих конгресах в історичному та екуменічному аспектах, їх внесок у втілення у життя ідеї об'єднання східного і центральноєвропейського християнства зі збереженням самобутності кожної його гілки.

Період із 1907–1936 рр. був особливо важким як для Європи у цілому (Перша світова війна, революція в Російській імперії, утворення СРСР), так і фатальним для України (розшматування між Польщею, Румунією, більшовицькою Росією, народження і придушення ЗУНР, УНР, пацифікація в західних і голодомор та репресії у центральних і східних, південних і північних регіонах). Це дуже ускладнювало організацію українських делегацій, оскільки і польська, і більшовицька влади робили все, щоб унеможливити прибуття делегатів у тодішню Чехословаччину. Тому головна відповідальність за участь українців у конгресах лягала на плечі українських емігрантів у тій же Чехословаччині, Німеччині та Франції, які географічно і конфесійно представляли всю Україну як єдину націю в усьому розмаїтті поглядів і переконань, соціальних верств і віку.

Так, автор показує, що поряд із професорами Львівського університету, а після їх вимушеної еміграції – Празького українського університету К.Лосським та А.Колессою активно працювали молоді учасники Марійського товариства зі Львівської архієпархії, студенти богослов'я з Мукачєва, Відня, Інсбрука та Риму, а також князь Волконський із Парижа. Окрім греко- і римо-католиків були присутні і православні, зокрема російські богослови. Як приклад зародження і розвитку ідей християнського об'єднання серед делегатів конгресів можна виділити постать молодого росіянина, греко-католика, студента богослов'я з Риму Леоніда Федорова. Після розпаду Російської імперії і встановлення

атеїстичної більшовицької влади він став одним із засновників Російської греко-католицької церкви. Ця церква виникла як альтернатива здеморалізованій і скомпрометованій офіційній російській православній церкві. Прогресивні петербурзькі священнослужителі, учені, митці об'єднуються довкола звільненого з курського заслання українського греко-католицького митрополита Андрея Шептицького. Завдяки його старанням і фінансовій підтримці, Л.Федоров дістає змогу брати участь у конгресах як провідник, голова цієї церкви, призначений А.Шептицьким (через певні історичні умови) неофіційно. Він згодом був номінований екзархом Російської греко-католицької церкви, але не зміг виконати свою місію через передчасну трагічну загибель 1935 р. у більшовицьких катівнях.

27 червня 2001 р. Папа Римський Іван Павло II під час візиту в Україну у Львові проголосив Л.Федорова блаженним. Це ще один парадокс в історії європейського християнства – Російська греко-католицька церква була знищена у самому зародку, але є її мученик – блаженний Леонід Федоров.

Головним завданням, яке поставив перед собою дослідник, було на основі архівних документів, наукових опрацювань показати, що ідея єдності християн в українській церкві має давнє історичне коріння, а не виникла спонтанно з побажань однієї – двох осіб. Скажімо, ще митрополит київський Петро Акирович брав участь у Ліонському соборі 1245 р.; 1439 р. на соборі у Флоренції був присутній київський митрополит Ізидор. Петро Могила, київський православний митрополит, визначний політичний діяч і богослов, обґрунтував ідею зближення українських церков із західною, тобто латинською церквою, на основі єдності з римським і константинопольським престолом при повному збереженні їх автономії.

Отже, історія участі українських церков в європейських уніоністських конгресах, з'їздах, соборах є важливою як для України, так і для Європи. Загалом до Другої світової війни відбулося сім велеградських уніоністських конгресів. Українська делегація від з'їзду до з'їзду змінювалася якісно і кількісно, вона була все більш різноманітною за регіональним, інтелектуальним, конфесійним і соціальним складом. На останніх конгресах активну участь брала Українська автокефальна православна церква. Про це свідчать звернення її делегатів до архієпископа Леопольда Пречана, єпископа чеського міста Оломунця (с.48–49).

У листі від Національного об'єднання українського козацтва із центром у Мюнхені (від 4 грудня 1925 р.) повідомляється про направлення делегації у складі чотирьох осіб (с.48).

Комітет обнови й об'єднання українців Чехословаччини пише про свою стурбованість за долю братів і сестер по вірі, які залишилися під російською комуністичною імперською владою, про необхідність морального і духовного захисту українського суспільства і бажає створення таких об'єднавчих рухів, що народжуються у римо-католицькій церкві й посиляється на папську буллу «Unam sanctam», і просить допомоги та сприяння в оломунського єпископа.

Основна мета праці о.А.Баб'яка – ознайомити читача з метою організації конгресів, із процесом їх розвитку та оцінкою результатів їх діяльності і впливом на життя двох церков-сестер.

Перші результати роботи з'їздів були скромними, але то були перші кроки, які зробили на початку XX ст. ініціатори зустрічей митрополит Андрей Шептицький зі Львова та оломунський архієпископ Стоян, а пізніше Пречан. А.Шептицький був призначений Папою Римським Пієм X головою і духовним провідником тих конгресів.

Спочатку представництва церков на з'їздах були кількісно малі, без досвіду роботи. Але це все ж були перші міжцерковні діалоги центральноєвропейських народів. Атмосфера конгресів, що відзначалися толерантністю до думок опонентів і абсолютною свободою слова, сприяла тому, що в питаннях еkleзіології учасники не тільки обмінювалися думками, а й дійшли в багатьох питаннях єдиної думки. Спільним для всіх делегатів стало передусім розуміння необхідності руху в напрямі спільної концепції єдиної Вселенської церкви, як животворного дерева, що має безліч гілок, які живляться від одного кореня.

Організатори націлювали делегації працювати в дусі об'єднавчих ідей слов'янських апостолів єдності Кирила і Методія. Метою конгресів було проголошено вірність ідеям цих апостолів. Зокрема, відкритість духовного міжцерковного життя висловлювалася гаслом: «Усі конфесії мають однакову вартість перед Богом»; бажання усунути усі штучні юридичні перепони на шляху до зближення церков; пізнання себе та іншого в любові («Юли пізнаємо те, що об'єднує, тоді побачимо, що різнить»).

Як є східні і західні католики, так є східні і західні православні. Кирило та Методій працювали над ідеєю їх з'єднання, вели активний діалог із Римом. Тож і метою перших конгресів було запровадити діалог між християнами Європи.

Час був неспокійний – революції, світова війна, – тому потрібно було зважувати кожне слово у виступі, листі. У повоєнний час в Європі виникло багато модерністських християнських рухів. Спочатку апостольська столиця зайняла дуже обережну, майже нейтральну позицію щодо конгресів. В основному всі ініціативи виходили зі східної гілки християнства – з України, з УГКЦ.

Після 1945 р. відбулося ще два уніоністських конгреси та через історичні обставини у них змогли взяти участь лише чеські і словацькі делегати.

Із 28 червня по 1 липня 2007 р. проходив ювілейний Велеградський з'їзд «До глибокої солідарності між християнами в Європі». Його ініціаторами виступили глава УГКЦ, верховний архієпископ киево-галицький блаженніший Любомир Гузар та його високопреосвященство оломунський архієпископ Ян Граубнер. Цей конгрес став продовженням започаткованої сто років тому митрополитом А.Шептицьким та оломунським архієпископом Антонієм К.Стояном великої духовної праці для об'єднання християн Європи у душі святих апостолів Кирила і Методія та покровителя Європи св.Бенедикта.

Об'єднуючим гаслом конгресу стало «In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas» («У необхідному – єдність, у сумнівному – свобода, в усьому – любов»). Ідейним натхненником його став Папа Римський Іван Павло II, який ще 1990 р., за кілька днів після повалення Берлінської стіни, їздив до Велеграда, де говорив про кирило-методіївську християнську комісію, про архієпископа Стояна, унійні з'їзди, які стали предтечею II Ватиканського собору.

Українська держава, здобувши незалежність, проголосила свободу совісті. Сьогодні українська церква має велике завдання – не лише євангелізувати, але й духовно і морально відновлювати націю. На жаль, українське суспільство ще розділене конфесійно. Тому дуже важливою є справа єкуменічного об'єднання християн, яке може прискорити демократизацію суспільства, його інтеграцію в духовну структуру Європи.

Церкви східної традиції мають у собі великий потенціал, який може бути використаний лише за умов бажання бачити в іншому нагоду для діалогу і духовного збагачення.

Аркадій Жуковський (Париж, Франція)

ХРОНІКА НАУКОВОГО ЖИТТЯ

Микола Мушинка (Пряшів, Словаччина)

III МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ»

При найдавнішому українському навчальному закладі – Національному університеті «Острозька академія» в Острозі на Волині (заснованому князем Костянтином Острозьким у 1576–1580-х рр. і відновленому 1994 р.) – ось уже кілька років успішно діє інститут дослідження української діаспори (директор Алла Атаманенко). При інституті функціонує редакційне бюро журналу «Український історик» під керівництвом директора установи, яка є співредактором журналу. 9–10 вересня 2008 р. цей інститут разом з Українським історичним товариством, Українською американською асоціацією університетських професорів та Світовою науковою радою при Світовому конгресі українців влаштував уже третю міжнародну наукову конференцію на тему «Проблеми дослідження української діаспори». У роботі конференції брали участь науковці з різних регіонів України, США, Канади, Білорусії, Польщі, Словаччини і навіть з далекого Татарстану.

У вступному слові ректор університету Ігор Пасічник ознайомив учасників з історією цього найдавнішого, а разом з тим і наймолодшого вузу України, в якому нині навчається 4100 студентів. Ректора університету за його значний внесок у виховання української молоді було нагороджено почесною грамотою Світової наукової ради при СКУ. Конференцію привітали українські наукові установи в діаспорі та відомі українські вчені. У вітальному слові почесного професора НУ «Острозька академія» і президента УІТ Любомира Винара було підкреслено важливість діяльності інституту і першої університетської кафедри історії української діаспори для наукового дослідження української еміграції.

У вступному слові директор інституту дослідження української діаспори Алла Атаманенко наголосила на важливості наукового дослідження діаспори й ознайомила з відповідним доробком